[2019] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 627

ਭਾਰਤ ਦੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਹੱਜ PTOs

ਬਨਾਮ

ਭਾਰਤ ਸੰਘ

2019 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 4

04 ਫਰਵਰੀ, 2019

[ਏ. ਕੇ. ਸੀਕਰੀ, ਐਸ. ਅਬਦੁਲ ਨਜ਼ੀਰ ਅਤੇ ਐਮ. ਆਰ. ਸ਼ਾਹ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਹੱਜ ਯਾਤਰਾ:

2019-23 ਲਈ ਹੱਜ ਨੀਤੀ- ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਤਜਰਬੇ-ਕਮ-ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ: ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ- ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲੇ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤੁਲਨ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਝੁਕਦਾ ਹੈ- ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 2019-23 ਲਈ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ।IT-ਦਿੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ- ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ

ਵਿੱਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ।IT ਦਿੱਲੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਨਿੱਜੀ ਟੂਰ ਆਪਰੇਟਰਾਂ (PTO) ਨੂੰ ਆਵਾਜਾਈ, ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ, ਬੋਰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਸਥਾਨਕ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਗਾਈਡ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ- ਨਾਲ ਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਅਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ- ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਾਨੂੰਨ - ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਨੂੰਨ- ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ- 2019-23 ਲਈ ਹੱਜ ਨੀਤੀ- ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ- ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ: ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ, ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਾਂ ਬਦਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਵੇਗੀ- ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ 1. 2019-23 ਲਈ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ।IT ਦਿੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮੰਗੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਮੰਗ ਕਿਸੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ,

ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ।।T ਦਿੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਸਿਰਫ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ।।T ਦਿੱਲੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ 1,75,000 ਲੋਕ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ (ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟੂਰ ਆਪਰੇਟਰ) PTO ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ PTO ਨੂੰ ਆਵਾਜਾਈ, ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ, ਬੋਰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਸਥਾਨਕ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਗਾਈਡ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਆਦਿ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਜੋਖਮ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ PTOs ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 16] [638-D-F]

2. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1 ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਾਂ ਉਪ-ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। [ਪੈਰਾ 17] [638-G]

3. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ HGOs ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ (ਹੱਜ ਗਰੁੱਪ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰਜ਼) HGOs ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ

ਨੀਤੀਗਤ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਣਜਾਣ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

XXXXXX

ਭਾਰਤ ਦੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਹੱਜ PTOs ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ 629

ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤੁਲਨ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਝੁਕਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਜਾਣ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਬਿਹਤਰ ਨੀਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ, ਬਦਲਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 18] [639-A-D]

4. ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ, ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਾਂ ਬਦਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਵੇਗੀ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ

ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਅਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਯੋਗ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 19] [639-F]

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਪਰਿਤੋਸ਼ ਭੁਪੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸੇਠ (1984) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 27: [1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 29; ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਨੰਦਲਾਨ ਜੈਸਵਾਲ (1986) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 566: [1987] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਬੇਨੇਟ ਕੋਲਮੈਨ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (1972) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 788: [1973] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 757 – ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਫੀਕ ਸ਼ੇਖ ਭੀਕਨ ਅਤੇ ਹੋਰ (2013) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 699: [2013] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 428; ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਫੀਕ ਸ਼ੇਖ ਭੀਕਨ ਅਤੇ ਹੋਰ (2012) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 265: [2012] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 715- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ

[2013] 5 SCR 428	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 5
[2012] 5 SCR 715	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 13
[1973] 2 SCR 757	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 18
[1985] 1 SCR 29	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 19
[1987] 1 SCR 1	ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 20

XXXXXX

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2019 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 4

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ

ਨਾਲ

2019 ਦੇ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ.(ਸੀ) ਨੰਬਰ 26, 33 ਅਤੇ 93

ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਏ.ਐਨ.ਐਸ. ਨਾਡਕਰਨੀ, ਏ.ਐਸ.ਜੀ., ਸਲਮਾਨ ਖੁਰਸ਼ੀਦ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਗੌਰਵ ਅਗਰਵਾਲ, ਜਾਰਜ ਥਾਮਸ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੋਨਿਕਾ ਹਸੇਜਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਿਤਾਲੀ ਚੌਹਾਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਡਬਲਯੂ ਆਨੰਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਾਰਗੀ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਸੁਲੇਮਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ, (ਮੁਹੰਮਦ) ਅਇਨੂਲ ਅੰਸਾਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤੈਬਾ ਖਾਨ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ਼ੰਕਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸੁਨੀਲ ਖਟਵਾਨੀ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਜਾਟਵ, ਸੰਤੋਸ਼ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਨ, ਭੁਵਨ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਹਾਸਿਨੀ ਸੇਨ, ਸੁਮਿਤ ਗੋਇਲ, ਰਾਜ ਬਹਾਦਰ ਯਾਦਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨਿਲ ਕਟਿਆਰ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਏ. ਕੇ. ਸੀਕਰੀ, ਜੇ.

1. 2019 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 4 ਅਤੇ 33 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ / ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟੂਰ ਆਪਰੇਟਰਾਂ (PTOs) / ਹੱਜ ਗਰੁੱਪ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰਜ਼ (HGOs) ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ PTO / HGOS ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੋ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ PTOs ਦੁਆਰਾ

ਖੁਦ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਮੁੱਦਾ ਆਮ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ।

2. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਯਾਨੀ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਹੱਜ' ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮ ਦੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੱਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਗ੍ਰੈਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਦਿਨ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਸੀਮਤ ਹੈ, ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਦੇ ਰਾਜ ਨੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਖੁਦ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਜਾਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਦੇ ਰਾਜ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਦੁਵੱਲੇ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਜ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਵੱਲੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸੁਚਾਰੂ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ (ਜੋ ਹਾਜੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ। ਇਹ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, PTO ਅਤੇ HGOs ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਲਈ ਟੂਰ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਤੱਕ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੱਜ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ PTO ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਭਾਰਤੀ ਹੱਜ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

3. ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੱਜ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ PTO / HGOs ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੱਜ ਪਾਲਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਹੁਣ 20 ਦਸੰਬਰ, 2018 ਦੀ HGOs ਨੀਤੀ 2019-2023 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਹੱਜ ਨੀਤੀ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਹੱਜ 2019-23 ਲਈ ਹੱਜ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਲਈ ਨੀਤੀ - ਹੱਜ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ - 2019' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

4. ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ PTOs/HGOs ਤੋਂ ਸੁਝਾਅ/ਸੁਧਾਰ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਸੁਝਾਅ ਮੰਗੇ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ PTOs/HGOs ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

5. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੱਜ 2013-17 ਲਈ PTO ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਲੰਬੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰਤ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2013 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ **ਭਾਰਤ** ਸੰਘ **ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਫੀਕ ਸ਼ੇਖ ਭੀਕਨ ਅਤੇ ਹੋਰ**[1] ਵਜੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਗਠਿਤ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ PTO ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੱਜ 2018-22 ਲਈ ਨਵੇਂ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਗਲੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਨੀਤੀ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, PTO ਲਈ ਪਿਛਲੀ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਹੱਜ 2018 ਲਈ ਵੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

---

[1] (2013) 4 SCC 699

XXXXXX

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਗਲੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (IIT), ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, IIT ਦਿੱਲੀ ਨੇ PTOs/HGOs ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖਰੜਾ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ (MoMA) ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ 16 ਨਵੰਬਰ, 2018 ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਰਿਲੀਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਜਨਤਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ 30 ਨਵੰਬਰ, 2018 ਤੱਕ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਖਰੜਾ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਝਾਅ/ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਹੱਜ 2019-23 ਲਈ PTO ਲਈ ਖਰੜਾ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਈ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਿਛਲੀ ਪਾਲਿਸੀ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਨੌਂ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

(i) ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਉਣਾ, ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(ii) ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ, ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਉਣਾ। ਰਿਹਾਇਸ਼/ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ (2013-17 ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਡ HGOs ਲਈ) ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ, ਘੱਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਰਲ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸਵੀਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

(iii) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਰਵੇ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ।

(iv) ਮਕਤਾਬ ਨੰਬਰ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ।

(v) ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਆਉਣ/ਜਾਣ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ।

(vi) KSA ਵਿੱਚ ਆਵਾਜਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ।

(vii) ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ/ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ।

(viii) KSA ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ।

(ix) HGO ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਦੋਗਲੇਪਣ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਉਣਾ। ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਫਾਰਮੈਟ ਦਾ ਅਨੁਬੰਧ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

6. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖਰੜਾ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੱਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ/ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

XXXXXX

(i) PTOs ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸਾਂ/ਉਲਟ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ PTOs ਲਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ

ਸਰਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਅਤੇ ਹੱਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਦਾਲਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ PTOs 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

(ii) ਛੋਟੇ PTOs ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਦਫ਼ਤਰੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਲੋੜ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਦਫਤਰਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ/ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈਣ ਲਈ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਬੋਝ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(iii) ਲੇਆਉਟ ਪਲਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ PTOs ਨੂੰ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਆਉਟ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(iv) ਨਵੇਂ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਲੋੜਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਨਵੇਂ PTOs ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਇਕਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ।

(v) ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ HGO ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਯੋਗਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਅਨੁਬੰਧ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਨੁਬੰਧ)

(vi) ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਮਝੌਤੇ/ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(vii) ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਿਛਲੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਲਫਨਾਮੇ/ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਡਰਾਫਟ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

7. ਭਾਰਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਹੱਜ PTO ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ PTO ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ ਸਮੇਤ 180 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਗਤ PTO ਅਤੇ PTO ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ। PTOs ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਝਾਵਾਂ/ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਤੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ IIT ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਖਰੜਾ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੁਝਾਵਾਂ/ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਖਰੜਾ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ/ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਨੀਤੀ 20 ਦਸੰਬਰ, 2018 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਖਰੜਾ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅੰਤਮ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ/ਸੋਧਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

(i) HGOs ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ਹੱਜ ਗਰੁੱਪ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰਜ਼ (HGO) ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ - ਇਸ ਨੇ ਹੱਜ PTOs ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਟੂਰ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(ii) ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1*, ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1 ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-2 ਦੇ HGOs ਨੂੰ ਪਾਲਿਸੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੋਧੇ ਗਏ ਵੰਡ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹਰੇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਯਕੀਨੀ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। PTO ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਯਕੀਨੀ ਵੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(iii) ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1*, ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1 ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-2 ਦੇ HGOs ਨੂੰ ਪਾਲਿਸੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਵੰਡ ਫਾਰਮੂਲਾ - ਇਸ ਨਾਲ ਪਾਲਿਸੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹਰੇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਯਕੀਨੀ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੀ.ਟੀ.ਓ. ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਯਕੀਨੀ ਵੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(iv) ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ HGOs ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ HGOs ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੋਟਾ ਮਿਲੇ- ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੈ ਕਿ PTO ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਅੰਤਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1*, ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1 ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-2 HGOs ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਵੰਡ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਪੜਾਅ-1 ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੋੜੇ ਗਏ ਸਨ:

ਜੇ Cat-1*, Cat-1 ਅਤੇ Cat-2 HGOs ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 70, 60 ਅਤੇ 50 ਸੀਟਾਂ ਅਲਾਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਵਾਧੂ ਸੀਟਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ HGOs ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਜੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਾਧੂ ਸੀਟਾਂ ਪਹਿਲਾਂ Cat-1*, Cat-1 ਅਤੇ Cat-2 HGOs ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਵਾਧੂ ਸੀਟਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਨੂੰ ਪੜਾਅ-2 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(v) ਸ਼੍ਰੇਣੀ-2 ਦੇ HGOs ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਵਾਧੂ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਪਲਬਧ ਸੀਟਾਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1* ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ- ਇਸ ਨਾਲ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ PTOs ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕੋਟਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(vi) ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀ ਮੱਧ-ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ- ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਨੀਤੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੱਧ-ਮਿਆਦ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ।

(vii) 2013 ਤੋਂ 2017 ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਡ HGOs ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼/ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਦਾ ਸਬੂਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਪਾਲਿਸੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਰਜਿਸਟਰਡ HGOs ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(viii) ਸਲਾਨਾ ਟਰਨਓਵਰ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ- ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ।

XXXXXX

(ix) ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ CGI ਜੇਦਾਹ ਨੂੰ HGOs ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਧਾ ਕੇ 48 ਘੰਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- HGOs ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦਾ ਸਮਾਂ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣਾ ਕਰਕੇ 48 ਘੰਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(x) ਜਿਸ ਸਾਲ ਲਈ ਨਵੇਂ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਮਰਾਹ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਅਤੇ HGOs ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(xi) ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ HGOs ਦੇ ਮੁਨਾਜ਼ਿਮ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ HGOs ਦੇ ਮੁਨਾਜ਼ਿਮ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(xii) ਅਨੁਬੰਧ-2 ਦੇ ਪੁਆਇੰਟ 3 ਅਧੀਨ ਖੁਲਾਸਾ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ, ਪੈਕੇਜ ਦੀ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ- ਇਸ ਨਾਲ HGOs ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

8. PTO ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ/ਸੁਝਾਵਾਂ ਦੀ ਉਚਿਤ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ HGOs ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 20 ਦਸੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਤਿਮ ਨੀਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

9. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੁਝਾਅ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਫ਼ੀ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ, ਨੂੰ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

10. ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ 11 ਜਨਵਰੀ, 2019 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ 16 ਜਨਵਰੀ 2019 ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 16 ਜਨਵਰੀ 2019 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ:

"ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਏ.ਐਨ.ਐਸ. ਨਾਡਕਰਨੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ-ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਮਾਨਯੋਗ ਮੰਤਰੀ 17.01.2019 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11:00 ਵਜੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਧਿਰਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਢੁਕਵਾਂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ।
23.01.2019 ਨੂੰ ਸੂਚੀ।

XXXXXX

11. ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ 17 ਜਨਵਰੀ, 2019 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ। ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ HGOs ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਨਵਾਂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ। ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਪ੍ਰਸਤਾਵ/ਸੁਝਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ HGOs ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ

ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ/ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ:

(i) HGOS ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ 50,000 ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਕੁੱਲ ਕੋਟਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ HCOI ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ 45,000 ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਧੂ ਸੀਟਾਂ ਵਸੂਲਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਏ ਬਿਨਾਂ।

(ii) HGOS ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-2 ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1 HGOs ਲਈ 1 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ। 50 ਸੀਟਾਂ ਹਰੇਕ ਯੋਗ HGOs ਨੂੰ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸੀਟਾਂ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1 HGOS ਨੂੰ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

(iii) IBAN ਰਸੀਦਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਉਚਿਤ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਸੁਝਾਵਾਂ (i) ਅਤੇ (iii) ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ (ii) ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

12. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਪਰੋਕਤ ਸੁਝਾਅ (ii) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੀਮਤ ਵਿਵਾਦ ਹੁਣ ਹੱਲ ਹੋਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ।

13. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸਲਮਾਨ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਸੁਝਾਅ (ii) ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1* ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1 ਜਿਸ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ, ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ 1 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵੀ ਸੀ ਕਿ 5 ਕਰੋੜ/3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ HGOs ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਪੈਕੇਜ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀਆਂ ਦਰਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ **ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਫੀਕ ਸ਼ੇਖ ਭੀਕਨ ਅਤੇ ਹੋਰ**[2] ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਚਰਚਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ:

---

[2] (2012) 6 SCC 265

XXXXXX

"11. ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀਆਂ ਲਈ ਹੱਜ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜੀਵਨ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਬਚਤ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੱਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਸਖਤ, ਤੰਗ ਅਤੇ ਸਮਾਂਬੱਧ ਕਾਰਜਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ

ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਜਾਂ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੁਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਗੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੱਜ ਗੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਉਤਰਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

12. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ PTOs ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। PTOs ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਪਾਰਕ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਹੱਜ ਸੀਟਾਂ ਵੰਡਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਆਪਣਾ ਧਾਰਮਿਕ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ। PTO ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਮੁਨਾਫਾ ਸਿਰਫ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

14. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ 1 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰੋਬਾਰ 1 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ

25. ਸਾਲ 2009-2010 ਜਾਂ 2010-11 ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰੋਬਾਰ 1 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ।

26. ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਪਰੇਟਰਾਂ/ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ੍ਰੀ ਐਨ ਰਾਓ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਕੱਲੇ 50 ਹੱਜ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕੋਟੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ 75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਪਰੇਟਰ/ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟ 75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਰੈਡੀਮੇਡ ਵਪਾਰ ਪੈਕੇਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਟਰਨਓਵਰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਚ ਤੈਅ ਟਰਨਓਵਰ ਮਾਮੂਲੀ ਅੰਕੜਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

15. ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਪਾਲਿਸੀ ਵਿੱਚ ਤਜਰਬੇ-ਕਮ-ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨਾਂ/ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਚੈਦਾਂ ਤੋਂ ਸਤਾਰਾਂ ਹੱਜ ਆਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-1* ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਪੈਰਾ 25 ਅਤੇ 26 ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਟਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ PTOs/HGOs ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੀਮਤ ਸੀਟਾਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

16. ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ 2019-23 ਲਈ ਹੱਜ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੀਤੀ ।।T ਦਿੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮੰਗੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਮੰਗ ਕਿਸੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ।।T ਦਿੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਸਿਰਫ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ।।T ਦਿੱਲੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ 1,75,000 ਲੋਕ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, PTO ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ PTOs ਨੂੰ ਆਵਾਜਾਈ, ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ, ਬੋਰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਸਥਾਨਕ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਗਾਈਡ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਆਦਿ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਜੋਖਮ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ PTOs ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

17. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ -1 ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਾਂ ਉਪਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ।

XXXXXX

18. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ HGOs ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ HGOs ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਨੀਤੀਗਤ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਣਜਾਣ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਦੇਖੋ **ਬੈਨੇਟ ਕੋਲਮੈਨ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ**[3]} ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤੁਲਨ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਝੁਕਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਜਾਣ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਬਿਹਤਰ ਨੀਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ, ਬਦਲਣ, ਬਦਲਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੀਤੀਗਤ

ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। **ਬੈਨੇਟ ਕੋਲਮੈਨ** ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ:

"ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਅਖਬਾਰ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਊਜ਼ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਆਯਾਤ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਣਜਾਣ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਧੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

19. ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ, ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਾਂ ਬਦਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਵੇਗੀ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਅਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਯੋਗ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਕਸ਼ਨ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ **ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਪਰੀ ਤੋਸ਼ ਭੁਪੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸੇਠ** ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

"16... ਅਦਾਲਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ।

---

[3] (1972) 2 SCC 788

[4] (1984) 4 SCC 27

XXXXXX

ਇਹ ਇੱਕ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਨੀਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗੀ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸੋਧ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਮੀਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਤਿ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਜਾਂ ਸਮਝਦਾਰ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਮੂਰਖਤਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਇਕਲੌਤੇ ਭੰਡਾਰ ਹਨ ਕਿ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਮੂਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੀਮਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨਾ।

20. ਅਸੀਂ **ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਨੰਦਲਾਲ ਜੈਸਵਾਲ**[5] ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਏ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨੂੰ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਦੱਸਦਿਆਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਿੱਠੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ

ਜਾਂ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਸਖਤੀ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਪਰ, ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਦਾਲਤ, ਜਿਣਸ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਿਯਮਤ, ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਕਸ਼ਾਂਸ਼ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਦਖਲ ਦੇਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ, ਤਰਕਹੀਣ ਜਾਂ ਬਦਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।

---

[5] (1986) 4 SCC 566

XXXXXX

21. ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

22. 2019 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 93 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਕ ਦਲੀਲ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 2017-18 ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰੱਥ ਸੀ ਅਤੇ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਸਾਲ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ -1 PTO ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਜ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ 2017 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 508 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 08 ਮਈ, 2018 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ:

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 1 ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਡਾਕ ਦੁਆਰਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਭੇਜੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਕੋਰੀਅਰ ਸੇਵਾ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਸਮਾਂ ਲੱਗਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ 2017 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 1 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਨਾ ਲੈਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੇਣੀ 1 ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਾਲ 2018 ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 1 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

23. ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਹੱਜ 2017 ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਲ 2017 ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਜ ਟਰਨਓਵਰ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਸਾਲ 2017 ਲਈ ਟਰਨਓਵਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2018 ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਟਰਨਓਵਰ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2018 ਦੇ ਟਰਨਓਵਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

24. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਾਲ 2017 ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਝੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਅਜੀਬ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

25. ਸਾਰੀਆਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

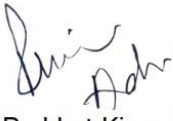

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi